

تحلیل عوامل پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی (مورد مطالعه: بخش کامفیروز، شهرستان مرودشت)^۱

مهدی رحمانیان کوشکی

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

مسعود مهدوی حاجیلوئی^۲

استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

شهریار خالدی

استاد جغرافیای طبیعی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۱۱/۲۸

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۹/۱۹

چکیده

مسئله احیای مناطق روستایی و محیطی از طریق توسعه کارآفرینی، توجه زیادی را به خود معطوف کرده است. در این راستا، پژوهش حاضر با هدف تحلیل عوامل پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در بخش کامفیروز شهرستان مرودشت انجام گرفت. رویکرد غالب تحقیق، کمی و روش آن مبتنی بر پیمایش بود. جامعه آماری، ۱۴۰ کارشناس ستادی مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان مرودشت بودند که با استفاده از روش سرشماری مطالعه شدند. در نهایت، ۱۲۶ پرسش‌نامه جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه‌ای بود که روایی آن با کسب نظرات اساتید دانشگاه تأیید شد و پایایی آن نیز بر پایه ضریب آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت که مقدار آن برای عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی ۰/۷۹۴ و موانع فراروی آن ۰/۹۱۴ بدست آمد. داده‌های حاصل به وسیله نرم‌افزارهای SPSSwin22 و LISREL8.80 تجزیه و تحلیل گردید. جهت تحلیل عاملی سازه‌های پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی از تحلیل عاملی اکتشافی و به منظور بررسی شاخص نیکویی مدل تحقیق از تحلیل عاملی تأییدی و مدل معادلات ساختاری بهره گرفته شد. نتایج حاصل از تحلیل عاملی مربوط به موانع فراروی نشان داد که متغیرها در پنج عامل عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی، موانع زیرساختی - فیزیکی، عدم سرمایه کافی، ضعف دانشی - فنی و ضعف سازمانی در بازاریابی قرار گرفتند که این پنج عامل ۶۸/۲۳ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند. در تحلیل عاملی عوامل پیش‌برنده، شش عامل پذیرش فناوری‌های مدرن، سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها، عوامل حمایتی، ارائه آموزش‌های لازم، بهبود دانش فنی و تقویت سرمایه اجتماعی شناسایی شد که این شش عامل ۷۰/۵۲ درصد کل واریانس را تبیین می‌کنند. به علاوه، یافته‌ها نشان داد که سهم عوامل پیش‌برنده بیش‌تر از موانع فراروی بوده و در نتیجه با ایجاد زمینه لازم می‌توان با تقویت عوامل پیش‌برنده و فائق آمدن بر موانع فراروی، به توسعه کارآفرینی روستایی در بخش کامفیروز کمک کرد.

واژگان کلیدی: پیش‌برنده‌ها، موانع، کارآفرینی روستایی، صنایع تبدیلی و تکمیلی، بخش کامفیروز.

مقدمه

نواحی روستایی به دلیل شرایط خاص اکولوژیکی و اقتصادی - اجتماعی با مسائل و مشکلات متعدّد و گوناگونی مواجه هستند، که فقر و محرومیت از مهم‌ترین آن‌ها به شمار می‌آید (Rezvani, 2011: 12). اگرچه فقر مشکلی جهانی است، بروز وسیع و عمیق آن در بخش روستایی باعث شده است که به‌عنوان مهم‌ترین مشکل این نواحی مطرح باشد (Chamhuri, 1996: 33). به گونه‌ای که امروزه بسیاری از نواحی روستایی در سطح جهانی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، در حال تجربه کردن مشکلات ناشی از رکود، ایستایی و کساد اقتصادی هستند (Heilig & Gerhard, 2002: 2) که از جمله دلایل آن کاستی در تنوع اقتصادی، نبود نگاه کارآفرینی و همانند آن است. در نتیجه موارد بیان شده، مناطق روستایی از چالش‌های راهبردی متعدّدی از قبیل فقر، بیکاری پنهان، تخریب محیط‌زیست، تداوم نابرابری در توزیع فرصت‌ها و منابع میان نواحی شهری و روستایی رنج می‌برند (Karimi, 2014: 107-112; Rezvani, 2011: 84-85) که بیان‌کننده زمینه نارضایتی اکثریت روستائیان از شرایط زندگی و زیست اقتصادی در روستا است. البته کاهش ارزش کشاورزی به‌عنوان یک حرفه، درآمد پائین کشاورزان و اضافه شدن جمعیت روستایی به جمعیت شهری، این مشکلات را دو چندان کرده است (Petridou & Glaveli, 2008: 262). با عنایت به این چالش‌ها در جوامع روستایی، افراد یا سازمان‌های موفق در مقام کارآفرین، می‌توانند عوامل مختلف تولید را گرد آورند و با تلاش و کوشش‌های خلاقانه، فعالیت‌ها را به سوی موفقیت سوق دهند (Farahani et al., 2014: 2).

در کشورهای توسعه‌یافته، کارآفرینی در محیط‌های روستایی به جایگاه مناسبی دست یافته و در بعضی از کشورهای در حال توسعه، کارآفرینی روستایی به‌عنوان راهبردی جدی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها مطرح است. به‌عنوان نمونه در کشور سوئد، اتحادیه اقتصاد روستایی و جوامع کشاورزی از سازمان‌های فعال در زمینه توسعه کارآفرینی روستایی و ایجاد محیطی بهتر در شهرها و حومه آنهاست (Ahmad Pour Dariani et al., 2004: 299). بدین ترتیب، توسعه کارآفرینی و خود اشتغالی در مناطق روستایی به ضرورت و نیاز جدی تبدیل شده است. از این رو، برای غلبه بر چالش‌های فوق‌الذکر پیش‌روی جوامع روستایی، در چند دهه اخیر رویکرد کارآفرینی به‌عنوان یکی از راهبردهای مهم توسعه روستایی مورد توجه برنامه‌ریزان امر قرار گرفته است (Chowdhury, 2007: 240). به گونه‌ای که از دیدگاه اغلب صاحب‌نظران، این راهبرد به‌عنوان موتور رشد (Shah Hosseini, 2004: 74) و توسعه اقتصادی روستاها معرفی شده و عامل مؤثری در متحول‌سازی و پویایی اقتصاد محلی (Gurol & Astan, 2006: 23) به شمار می‌آید. لذا، در چند سال اخیر بحث احیاء و پویاسازی مجدد نواحی روستایی از طریق ارتقاء و توسعه کارآفرینی توجه زیادی را به خود جلب نموده و در واقع بسیاری از کارگزاران توسعه روستایی به کارآفرینی به‌عنوان یک راهبرد توسعه می‌نگرند. در این ارتباط، تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستا بر اساس پتانسیل‌ها، فرصت‌ها و ظرفیت‌های موجود در آن‌ها، می‌تواند تقویت‌کننده توسعه اقتصادی روستاها باشد. از این رو، صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در قالب شرکت‌های کوچک و متوسط ۱ را می‌توان به‌عنوان شرط لازم و محرک توسعه این بخش محسوب داشت و از آن به‌عنوان راهکاری مناسب در جهت تقویت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی قلمداد کرد. به بیان دیگر، این صنایع در جهت کمک به کاهش ضایعات محصولات کشاورزی، کارآفرینی

روستایی، اشتغال پایدار، افزایش ارزش افزوده، دستیابی به امنیت غذایی و به‌طور کلی توسعه پایدار روستایی، نقش و تأثیر بسزایی ایفاء می‌نماید (Hatamifard, 2012: 413).

محوریت بخش کشاورزی در برنامه‌های توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و ضرورت افزایش ارزش افزوده تولیدات و سودآوری، بخش کشاورزی را ملزم به عبور از مسیر صنایع وابسته به کشاورزی کرده و از آنجا که مسیر توسعه کشور از کشاورزی می‌گذرد، صنایع کشاورزی در اولویت صنایع کشور قرار می‌گیرند. این صنایع، در راستای جلوگیری از ضایعات محصولات کشاورزی، ایجاد ارزش افزوده در بخش کشاورزی، افزایش سطح درآمد روستائیان، بالا بردن بهره‌وری بخش کشاورزی و افزایش سهم اشتغال صنعتی در مناطق روستایی و نیز به‌عنوان جزئی از فرآیند توسعه روستایی ایفاء نقش می‌کنند (Nouri & Nilipour Tabatabae, 2008: 162). از این‌رو، صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در قالب شرکت‌های کوچک و متوسط را می‌توان به‌عنوان شرط لازم و محرک توسعه این بخش محسوب داشت و از آن به‌عنوان راهکاری مناسب در جهت تقویت توسعه کارآفرینی در مناطق روستایی قلمداد کرد. حال آن‌که، بررسی‌ها در شهرستان مرودشت از توابع استان فارس، حکایت از آن دارد که علیرغم وجود امکانات تولیدی مناسب در بخش کشاورزی این شهرستان (از جمله بخش کامفیروز) و نیز وجود مازاد مواد زراعی و باغی مطلوب، برخی محصولات تولیدی بخش کامفیروز (Management of Agriculture Township of Marvdasht, 2011) از جمله صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در منطقه مورد مطالعه، رونق چندانی نداشته و این واحدها طی چند سال گذشته نتوانسته‌اند از نظر مقیاس و میزان تولیدات و میزان اشتغال‌زایی رشد و توسعه لازم را داشته باشند. از این‌رو، گسترش این صنایع در بخش کامفیروز می‌تواند از پتانسیل مناطق روستایی به نحو مطلوب استفاده نموده و باعث بهره‌گیری از تولیدات مختلف، نگاه علمی به تولیدات و بهره‌برداری اقتصادی از آن‌ها، افزایش درآمد، توسعه درون‌زایی مناطق و در یک کلام، کارآفرینی در مناطق روستایی را به دنبال داشته باشد. به همین جهت، این مطالعه با هدف کلی تحلیل عوامل پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کامفیروز انجام پذیرفته است و در صدد است تا ضمن غلبه بر موانع فراروی و اتخاذ سیاست‌های پیش‌برنده کارآفرینی روستایی در این واحدها، بتواند گامی مفید و مؤثر در جهت گسترش و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی در نواحی روستایی بر دارد.

مروری بر ادبیات و پیشینه پژوهش

به لحاظ معناشناختی، واژه کارآفرینی از لغت فرانسوی *Entrepreneur* به معنای "متعهد شدن" به انجام کاری مشتق شده است. عمل کارآفرینی اشاره به کشف، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌ها (Shane et al., 2000: 219) و شناسایی فرصت‌های قابل دوام و پایدار است و می‌توان آن را معادل نوآوری تعریف کرد که باعث ایجاد هیجان و انگیزه و همچنین رشد و پیشرفت اقتصادی می‌شود (Chowdhury, 2007: 240).

توسعه روستایی و توسعه اقتصادی در روستا، ارتباط تنگاتنگی با کارآفرینی در بخش کشاورزی دارد. هوی^۱ (۱۹۸۳) بر این حقیقت تأکید می‌کرد که کارآفرینی در محیط‌های روستایی، متمرکز بر فرصت‌های جدید اشتغال از طریق

ایجاد کسب و کارهای تازه می‌باشد؛ بدین ترتیب وی ابتکارات کارآفرینی در مناطق روستایی را با توسعه بومی جوامع کشاورزی مرتبط می‌داندست (Petridou & Glaveli, 2008: 262). در واقع، حفظ جمعیت روستایی و رونق بخشیدن به رشد آن به منظور رسیدن به ابعاد مختلف توسعه اقتصادی، نیازمند فعالیت‌های کارآفرینی کوچک و متوسط مقیاس در سطح روستا است. در کشورهای در حال توسعه، این بنگاه‌ها مهم‌ترین منبع درآمد و محلی برای کارآفرینی و خلق ایده‌های نو به شمار می‌آیند (Kotelnikov, 2007: 137) و نقش بسیار مهمی در اشتغال‌زایی به‌ویژه برای کارگران با مهارت محدود و زنان کم درآمد دارند (Amin Aghaee, 2006: 130). لذا، دستیابی به سطح قابل قبولی از توسعه در روستاها، مستلزم بهره‌گیری از گزینه‌های گوناگون و متنوع است که شرکت‌های کوچک و متوسط کشاورزی در قالب صنایع تبدیلی و تکمیلی که البته با مفهوم واقعی صنعت در نواحی روستایی انطباق زیادی دارد، یکی از این زمینه‌ها می‌باشد.

صنعتی‌سازی روستایی، به‌عنوان فرآیندی که ابزارهای مناسب برای متنوع‌سازی اقتصاد روستایی فراهم می‌آورد، رویکردی اقتصادی است که با ایجاد اشتغال و افزایش درآمد و توزیع متعادل‌تر درآمد، منجر به بهبود سطح زندگی روستائیان و بالطبع زمینه نیل به توسعه پایدار روستایی را فراهم می‌آورد (Lee, 2001: 3; Queiruga et al., 2008: 185). صنایع روستایی از یک سو به‌واسطه نقش و جایگاه انکارناپذیرشان در ایجاد اشتغال مفید و مؤثر در نواحی روستایی و از سوی دیگر، به دلیل پیوند تنگاتنگ با بخش کشاورزی، نه‌تنها نقش بسزایی در توسعه روستایی در مقیاس محلی دارند؛ بلکه در دستیابی کلان و ملی نیز می‌تواند سهم قابل قبولی را نصیب نواحی روستایی کنند. از این رو، تحوّل بخش کشاورزی وابسته به تحوّل صنعت به‌ویژه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در مناطق روستایی است. این صنایع با تکیه بر توانمندی‌ها و شایستگی‌های موجود در روستاها در بخش کشاورزی، همواره نقش مؤثر و تعیین‌کننده‌ای در جهت ایجاد اشتغال و درآمد (Rezvani and Akbarpour Saraskanroud, 2011: 22; Zhang, 1994: 22) بر نیروهای مازاد در بخش کشاورزی، کاهش بیکاری دوره‌ای و فصلی (Saidi Rezvani, 1995: 22)، کاهش فقر روستایی و جلوگیری از مهاجرت، اشاعه فرهنگ فن‌گرایی در روستاها (Amirani, 1997: 335; Azkia and Imani, 2008: 45) و زمینه‌های آماده‌سازی و بهسازی نیروی انسانی ماهر و تربیت کارآفرین را در محیط روستایی، فراهم می‌آورد. به هر روی، نکته مهم این است که ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی، پیچیدگی‌ها و ظرافت‌های خاص خود را می‌طلبد و باید به دقت و موشکافی لازم به اجراء درآمد تا آثار قابل قبولی از جمله کارآفرینی روستایی را به همراه داشته باشد.

در ادامه، با توجه به هدف اصلی پژوهش و با در نظر گرفتن محدوده موضوعی تحقیق، به مرور نتایج برخی از مهم‌ترین مطالعات مرتبط تجربی انجام شده در داخل و خارج از کشور پرداخته شده است (جدول ۱).

این تحقیق از لحاظ کنترل متغیرها غیرآزمایشی، به لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ روش، از نوع تحقیقات توصیفی بوده که به‌صورت پیمایشی انجام گرفته است. جامعه آماری این تحقیق را کارشناسان ستادی مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان مرودشت تشکیل دادند ($N=140$)، که به روش سرشماری مطالعه شدند. در نهایت ۱۲۶ پرسش‌نامه با نرخ برگشت‌پذیری ۹۰ درصد جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شد ($n=126$). به‌منظور گردآوری اطلاعات، پس از بررسی جامع ادبیات موضوع، پرسش‌نامه‌ای در بردارنده سه بخش ویژگی فردی و

حرفه‌ای کارشناسان در پنج متغیر و دیدگاه ایشان درباره هر یک از ۲۴ گویه عوامل پیش‌برنده و ۲۰ گویه موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی طراحی و تدوین شد. روایی محتوایی پرسش‌نامه با استفاده از پانلی از اساتید گروه جغرافیای واحد علوم و تحقیقات تهران و نظرها و پیشنهادهای تعدادی از کارشناسان مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان مرودشت تأیید شد. پایایی ابزار تحقیق نیز با انجام آزمون مقدماتی از طریق یک نمونه ۳۰ نفری خارج از نمونه اصلی با محاسبه آزمون آلفای کرونباخ ۰/۹۱۴ برای بخش موانع فراروی ($\alpha=0/914$) و ۰/۷۹۴ در بخش عوامل پیش‌برنده ($\alpha=0/794$) محاسبه گردید که نشان می‌دهد پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار بوده است.

در ادامه، جهت دسته‌بندی و تلخیص متغیرهای پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در نمونه مورد مطالعه، با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی ۱ همراه با چرخش متعامد این کار صورت پذیرفت. پیش فرض اولیه محقق در این نوع تحلیل، آن است که هر متغیری ممکن است با هر عامل ارتباط داشته باشد (Esfidani and Mohsenin, 2014: 89). به عبارتی، در این روش محقق هیچ تئوری اولیه‌ای ندارد و سعی می‌کند از بارهای عامل برای کشف ساختار عاملی داده‌ها استفاده کند (Habibpour and Abdolmaleki and Safari, 2011: 305-306). در واقع، هدف عمده تحلیل عاملی اکتشافی، عبارت است از کشف و استخراج عوامل زیربنایی موجود در یک مجموعه از داده‌ها و تعیین شاخص‌های مرتبط به هر عامل است (Abdolmaleki and Rashidi, 2012: 80). همچنین در پایان نیز، جهت بررسی شاخص‌های برازش نیکویی مدل تحقیق بدست آمده، از تحلیل عاملی تأییدی ۲ و مدل معادلات ساختاری ۳ بهره گرفته شد. این روش درصدد تعیین این مسئله است که آیا تعداد عامل‌های اندازه‌گیری شده، با آن چه بر اساس تئوری و مدل نظری انتظار می‌رفت، انطباق دارد. به بیان دیگر به آزمون میزان انطباق و هم‌نوایی بین سازه نظری و سازه تجربی تحقیق می‌پردازد (Habibpour and Safari, 2011: 307).

جدول ۱. خلاصه‌ای از مطالعات کلیدی مرتبط با موضوع پژوهش در داخل و خارج از کشور

پژوهشگر (سال انجام تحقیق)	عنوان پژوهش	نتایج
حیدری ساریان (Heidari Sarban, 2015)	بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان روستایی استان اردبیل	نتایج نشان داد، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر موفقیت کارآفرینان روستایی شامل شش مؤلفه (توانمندسازی و تقویت زیرساخت اقتصادی، تقویت زیرساخت قانونی و اطلاع‌رسانی، تقویت انگیزش و تجاری‌سازی کشاورزی، نهادسازی و ظرفیت‌سازی و تقویت مشارکت اجتماعی و تجمیع روستاهای پراکنده) است که مقدار واریانس واریانس تجمعی تبیین شده توسط این شش عامل ۸۸/۰۷ درصد می‌باشد.
قدیری معصوم و همکاران (Ghadiri masoum et al., 2014)	تحلیل موانع توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی؛ مورد: دهستان غنی بیگلر در شهرستان زنجان	عامل اقتصادی، فردی و زیرساختی مهم‌ترین مانع توسعه کارآفرینی در نواحی روستایی می‌باشد. در ضمن این‌که، پائین بودن احساس تعلق مکانی، عدم فرصت‌های مناسب اشتغال، عدم سرمایه‌گذاری کافی، پائین بودن ریسک اشتغال و امکان تغییر شغل در نواحی روستایی از محرومیت‌های مهم توسعه کارآفرینی در روستاهای مورد مطالعه بوده است.
احمدیان و همکاران (Ahmadian et al., 2013)	شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه نیافتگی صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی؛ مطالعه موردی: شهرستان مرودشت	موانع مالی و تسهیلاتی، مکانیزاسیون، ضعف در عوامل تولید، موانع قانونی و اداری و نیز موانع بازار بیشترین نقش و تأثیر را در نبود رشد و فقدان توسعه مطلوب صنایع رب گوجه و شوری - ترشیجات شهرستان مرودشت داشته‌اند.
علی‌میرزایی و همکاران (Alimirzaei et al., 2012)	موانع توسعه بنگاه‌های کوچک و متوسط کارآفرین روستایی در استان خوزستان؛ مطالعه موردی: صنایع	بازدارنده‌های مورد توافق در صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در چهار عامل زیرساختی، بازاریابی، مدیریتی و سیاست‌گذاری دسته‌بندی شده‌اند که در مجموع ۵۳/۹۴ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کردند.

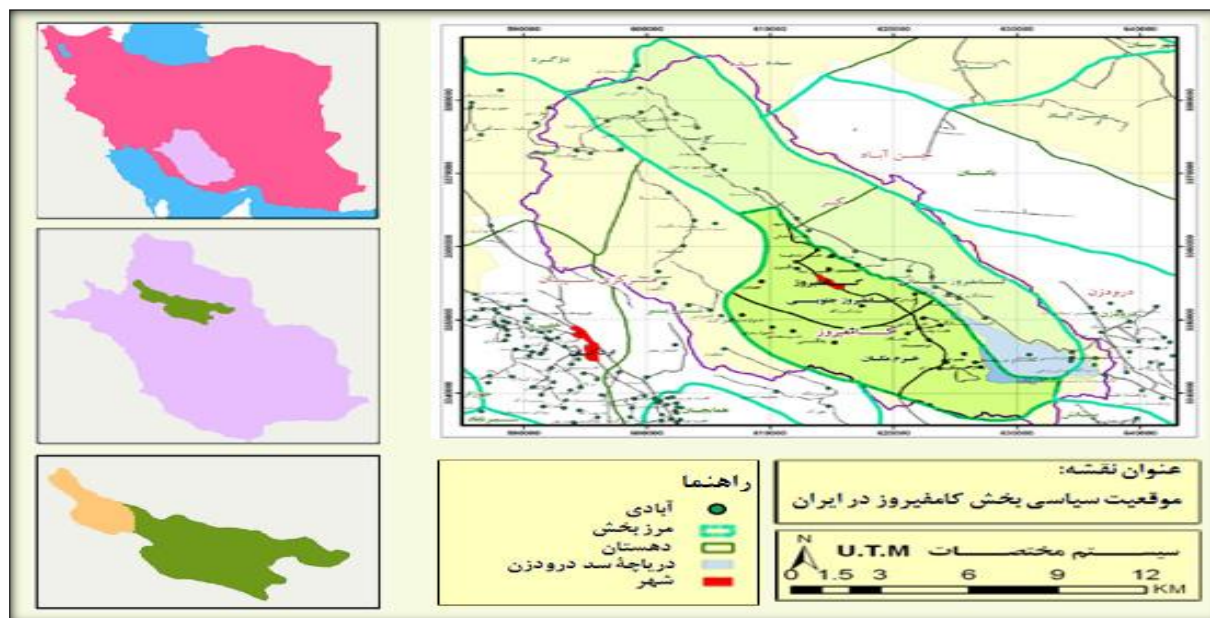
تکمیلی خرما	
رویکردهای اطلاع‌رسانی درباره یکپارچه‌سازی اراضی به‌عنوان تسهیل‌گر کارآفرینی	اطلاع‌رسانی صحیح در رابطه با فرآیند یکپارچه‌سازی اراضی در مناطق روستایی، نقش مهمی در سرمایه‌گذاری در تولید و بازار داشته و می‌تواند، زمینه کارآفرینی کشاورزی را تقویت کند.
Lemmen et al (2012)	
کارآفرینی زنان روستایی در تعاونی‌ها: ارائه خدمات آموزشی	آموزش در سطح تعاونی فراهم کننده زمینه‌هایی چون شناخت و شکار فرصت‌های شغلی، همکاری مؤثر در تصمیم‌گیری، ادراک‌های مرتبط با توسعه و رشد و تداوم همکاری، توازن کار خانوادگی و نگرش‌های مثبت‌تر به کارآفرینی در زنان عضو تعاونی روستایی می‌گردد.
Petridou & Glaveli (2008)	
مشکلات مالی ویژگی‌های ساختاری شرکت‌های کوچک و متوسط روستایی در چین	تقویت رقابت در بازارهای محلی، منطقه‌ای و جهانی، احداث بانک‌های مستقل و غیردولتی و مؤسسات اعطای وام در ایجاد، رقابت و همکاری لازم بر توسعه کارآفرینی روستایی چین نقش مهمی داشته است.
Wang (2004)	

Source: Research Findings, 2015

معرفی محدوده مورد مطالعه

بخش کامفیروز شهرستان مرودشت بر اساس تقسیمات کشوری دارای دو دهستان به نام‌های کامفیروز جنوبی و خرم‌مکان می‌باشد. شهر کامفیروز مرکز دهستان کامفیروز جنوبی و روستای خرم‌مکان مرکز دهستان خرم‌مکان می‌باشد. بر اساس آمارنامه سال ۱۳۸۵ این دو دهستان دارای ۲۰ روستا می‌باشند؛ که ۱۳ روستا در دهستان خرم‌مکان و ۷ روستا در دهستان کامفیروز جنوبی قرار دارند (شکل ۱).

جمعیت روستاهای کامفیروز جنوبی ۶۹۸۰ نفر و جمعیت شهر کامفیروز ۲۵۳۰ نفر می‌باشد. جمعیت دهستان خرم‌مکان ۸۳۳۳ نفر می‌باشد. همچنین تعداد خانوارهای کامفیروز جنوبی و خرم‌مکان به ترتیب ۱۴۸۳ و ۱۶۲۳ خانوار برآورد گردیده است.

شکل ۱- محدوده مورد مطالعه Source: Authors, 2015

یافته‌های تحقیق

ابتدا با استفاده از آمار توصیفی، ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کارکنان مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان مرودشت بررسی شد (جدول ۲).

جدول ۲: ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای کارکنان (n=۱۲۶)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد
سن (سال) †	۳۵ سال و کمتر	۳۰	۲۳/۸۱
	۳۶-۴۵	۵۳	۴۲/۰۶
سابقه شغلی (سال) ††	۴۶ سال و بیشتر	۴۳	۳۴/۱۳
	۱۵ سال و بالاتر	۸۵	۶۷/۴۶
جنسیت	مرد	۸۱	۶۴/۲۹
	زن	۴۵	۳۵/۷۱
تحصیلات	زیر لیسانس	۵۷	۴۵/۲۴
	لیسانس و بالاتر	۶۹	۵۴/۷۶

†: میانگین ۳۸/۳۴ سال با انحراف معیار ۸/۳۷ سال †: میانگین سابقه شغلی ۱۵ سال با انحراف معیار ۸/۳۶ سال

Source: Research Findings, 2015

مطابق با یافته‌های بدست آمده از جدول ۲، سن بیش از یک سوم کارکنان بین ۳۶-۴۵ سال و میانگین سنی آنان ۳۸/۳۴ سال با انحراف معیار ۸/۳۷ سال بود. ۶۷/۴۶ درصد (۸۵ نفر)، سابقه شغلی ۱۵ سال و بیشتر داشتند و ۳۲/۵۴ درصد (۴۱ نفر) سابقه شغلی زیر ۱۵ سال دارند. توزیع فراوانی کارکنان بر اساس جنسیت، نشان داد که ۸۱ نفر (۶۴/۲۹ درصد) از پاسخگویان مرد و ۴۵ نفر (۳۵/۷۱ درصد) زن می‌باشند. این امر حاکی از غالب بودن مردان در مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان مرودشت می‌باشد. همچنین توزیع فراوانی کارکنان بر اساس مقطع تحصیلی (میزان تحصیلات)، بیان‌کننده آن است که اکثریت افراد شرکت‌کننده در این مطالعه (۶۹ نفر، ۵۴/۷۶ درصد) بالاتر از لیسانس و مابقی (۵۷ نفر یا ۴۵/۲۴ درصد) زیر لیسانس بوده‌اند.

تحلیل عاملی موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی

در این بخش، با هدف کاهش تعداد متغیرهای مربوط به موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی به عوامل کمتر و تعیین سهم هر یک از عامل‌ها، از تحلیل عاملی اکتشافی (EFA) بهره گرفته شد.

تحلیل عاملی اکتشافی، سعی در شناسایی متغیرهای اساسی یا عامل‌ها به منظور تبیین الگوی همبستگی بین متغیرهای مشاهده شده دارد. لذا، به منظور تشخیص مناسب بودن داده‌های موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی از مقدار KMO^۱ و آزمون بارتلت استفاده شد. بر همین اساس، محاسبه آماری اولیه پژوهش نشان داد که شرایط لازم جهت انجام تحلیل عاملی، یعنی بزرگ‌تر از صفر بودن دترمینان ماتریس همبستگی برای پی‌بردن به عدم هم‌رسانی متغیرها، KMO بزرگ‌تر از ۰/۵۰ جهت آگاهی از کفایت تعداد نمونه‌ها (Shahbazi, and Ali-beigi, 2006: 23) و معنی‌دار بودن آزمون بارتلت که بیانگر وجود همبستگی بین متغیرها می‌باشد (Pouratashi et al., 2009: 10) وجود دارد. با توجه به معنی‌دار شدن آزمون بارتلت و مناسب بودن مقدار KMO، می‌توان استنتاج کرد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب هستند (جدول ۳).

جدول ۳: مقدار KMO، ضریب بارتلت و سطح معنی‌داری

تحلیل عاملی	مقدار KMO	Bartlett's Test of Sphericity	Sig.
موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی	۰/۸۶۱	۹۳۸/۴۰	۰/۰۰۰

Source: Research Findings, 2015

برای تحلیل موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی، از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و معیار مقدار ویژه ۳ استفاده و به منظور بالا بردن عامل‌ها از روش چرخش واریانس استفاده گردید. بر این اساس در مجموع تعداد پنج عامل استخراج گردید، که این عوامل ۶۸/۲۳۳ درصد واریانس کل متغیرها را تبیین کرده‌اند که سهم هر کدام از این عوامل قبل و پس از چرخش مشخص شده است (جدول ۴). در رابطه با اختصاص متغیرها در هر عامل، به بار عاملی متغیر در هر ردیف توجه گردید. بدین ترتیب متغیری که مقدار بار عاملی آن در هر عامل بزرگ‌تر از ۰/۵۰ بود به آن عامل اختصاص پیدا کرد. بنابراین، از بین ۲۰ گویه مورد مطالعه در خصوص موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی، دو مورد از گویه‌ها مقدار بار عاملی آن‌ها کمتر از ۰/۵۰ بود؛ لذا موانع فراروی در پنج دسته (عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی، موانع زیرساختی - فیزیکی، عدم سرمایه کافی، ضعف دانشی - فنی و ضعف سازمانی در بازاریابی) جای گرفته‌اند. به منظور نام‌گذاری موانع فراروی با توجه به ماهیت متغیرهای موجود در هر عامل و نیز مهم‌ترین متغیر موجود در هر مؤلفه توجه گردید، که نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴: موانع استخراج شده همراه با مقادیر ویژه واریانس تبیین شده قبل و پس از چرخش

عوامل	قبل از چرخش		پس از چرخش	
	مقدار	درصد واریانس تبیین شده	مقدار	درصد واریانس تبیین شده
۱	۸/۰۶۰	۴۰/۳۰۱	۳/۴۷۲	۱۸/۷۰۹
۲	۱/۸۱۴	۹/۰۶۸	۲/۸۲۸	۱۴/۱۴۱
۳	۱/۴۸۱	۷/۴۰۷	۲/۶۵۲	۱۳/۲۶۰
۴	۱/۲۰۴	۶/۰۲۲	۲/۳۱۱	۱۱/۵۵۳
۵	۱/۰۸۷	۵/۴۳۶	۲/۱۱۴	۱۰/۵۶۸

Source: Research Findings, 2015

در خصوص عامل اول که ۱۸/۷۱ درصد از واریانس مربوط به تحلیل عاملی را برآورد کرده است؛ با توجه به متغیرهای موجود به نام **عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی** نام‌گذاری گردید. در این عامل، پنج متغیر با بارهای عاملی مشخص شده در جدول ۴ قرار گرفته‌اند. عامل دوم هم که پنج متغیر را شامل می‌شود، ۱۴/۱۴ درصد از واریانس تحلیل عاملی را به خود اختصاص داده است. این عامل با توجه به ماهیت و طبیعت متغیرهایش به نام **موانع زیرساختی - فیزیکی** نام‌گذاری گردید. عامل سوم با تبیین ۱۳/۲۶ درصد از واریانس تحلیل عاملی از چهار متغیر تشکیل شده است که با توجه به متغیرهایی که در این عامل طبقه‌بندی شده است، این عامل با عنوان **عدم سرمایه کافی** نام‌گذاری شده است.

عامل چهارم با تبیین ۱۱/۵۵ درصد از واریانس تحلیل عاملی از چهار متغیر تشکیل شده، که به دلیل این‌که متغیرها بیشتر در رابطه با **ضعف دانشی - فنی** روستائیان در توسعه کارآفرینی روستایی می‌باشند، با عنوان **ضعف دانشی - فنی** نام‌گذاری گردید. در پایان، عامل پنجم با تبیین ۱۰/۵۷ درصد از واریانس تحلیل عاملی از سه متغیر تشکیل یافته بود که با توجه به متغیرهایی که در این عامل طبقه‌بندی شده بودند با عنوان **ضعف سازمانی در بازاریابی** نام‌گذاری گردید (جدول ۵).

جدول ۵: عامل‌های استخراج شده مربوط به هریک از مشکلات و موانع پس از چرخش

موانع	گویه‌ها	بار عاملی
عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی	قوانین و مقررات دست و پاگیر جهت ایجاد بنگاه‌های صنایع تبدیلی در روستا	۰/۷۳۴
	زیر بار مسئولیت شانه خالی کردن نهادهای متولی جهت ایجاد صنایع تبدیلی	۰/۷۱۱
	عدم مساعدت لازم از سوی دولت جهت تخصیص منابع به کارآفرینان در منطقه	۰/۷۲۳
	عدم ثبات بانک‌ها در اعطای تسهیلات کم بهره و بلند مدت به کارآفرینان روستایی	۰/۷۰۵
موانع زیرساختی - فیزیکی	عدم حمایت دولت و گرفتن مالیات و عوارض بیش از حد از واحدهای تولیدی	۰/۷۳۲
	یکپارچه نبودن اراضی کشاورزی و به زیر کشت نبردن محصولات استراتژیک	۰/۶۵۰
	پائین بودن تجهیزات مدرن مکانیزاسیون در روستا	۰/۷۶۳
	نیود زیرساخت‌های نوین مانند دفاتر ICT و موارد دیگر در روستا	۰/۷۰۹
عدم سرمایه‌گذاری	نیود زمین مناسب جهت احداث شهرک‌ها و نواحی صنعتی	۰/۷۴۳
	عدم سرمایه‌گذاری در صنایع کشاورزی به دلیل ریسک‌پذیری بودن آن در کشور	۰/۷۸۰
	بالا بودن قیمت زمین در شهرک‌های صنعتی و عدم تمایل سرمایه‌گذاری در آن	۰/۷۵۴
	ضعف مالی و کمبود نقدینگی افراد روستا جهت راه اندازی کسب و کار	۰/۸۰۵
ضعف دانشی	مهاجرت و انتقال سرمایه مالی روستائیان به کلان‌شهر شیراز و حومه	۰/۵۹۷
	ضعف معلومات روستائیان در باره قوانین حقوقی و تجاری صنایع تبدیلی و تکمیلی	۰/۶۳۹
	پائین بودن حضور مروجان جهت آموزش در زمینه کارآفرینی مرتبط با صنایع تبدیلی	۰/۸۱۵
	عدم دانش فردی افراد از منابع و قابلیت‌های بخش اقتصادی روستا	۰/۵۵۸
ضعف بازارهای	ضعف در تنوع و تبلیغ محصولات صنایع تبدیلی و تکمیلی از نظر کمی و کیفی	۰/۷۶۴
	نیود نیازمندی فنی برای دستیابی به ارزش افزوده و فروش در سطح محلی	۰/۷۶۳

Source: Research Findings, 2015

تحلیل عاملی تأییدی موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی

در پایان تجزیه و تحلیل داده‌ها، جهت بررسی اعتبار سازه‌ای پرسش‌نامه و برازش الگوی اندازه‌گیری و ساختارهای مربوط به موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی از تحلیل عاملی تأییدی (CFA) بهره گرفته شد. در نگاه ۱ نتایج حاصل از این تحلیل آمده است. در نگاه ۱، الگوی برازش شده موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی و بارهای عاملی استاندارد شده گویه‌ها بیانگر این هستند که ابزار اندازه‌گیری در وضعیت مناسبی از لحاظ اعتبار سازه‌ای قرار دارد. در جدول ۶، شاخص‌های برازندگی بیانگر برازش خوب مدل مورد مطالعه با داده‌های مشاهده شده هستند. بر این اساس، هر چه شاخص نیکویی برازش^۱ ($GFI=0/90$) و شاخص تعدیل شده نیکویی برازش^۲ ($AGFI=0/93$) به یک نزدیک‌تر باشد، حاکی از برازش مناسب مدل است. همچنین معیار ریشه میانگین باقیمانده‌ها^۳ ($RMR=0/041$) که شاخصی برای اندازه‌گیری متوسط باقیمانده‌هاست و هر چه کوچک‌تر باشد، نشان‌دهنده برازش خوب مدل است. از سوی دیگر، مجذور کای اسکوتر و سطح معنی‌داری و کمیت‌های t (در سطح معنی‌داری ۰/۵۰) حاکی از عدم تفاوت معنی‌داری داده‌های مشاهده شده با مدل هستند (Hair et al., 2010: 221-222).

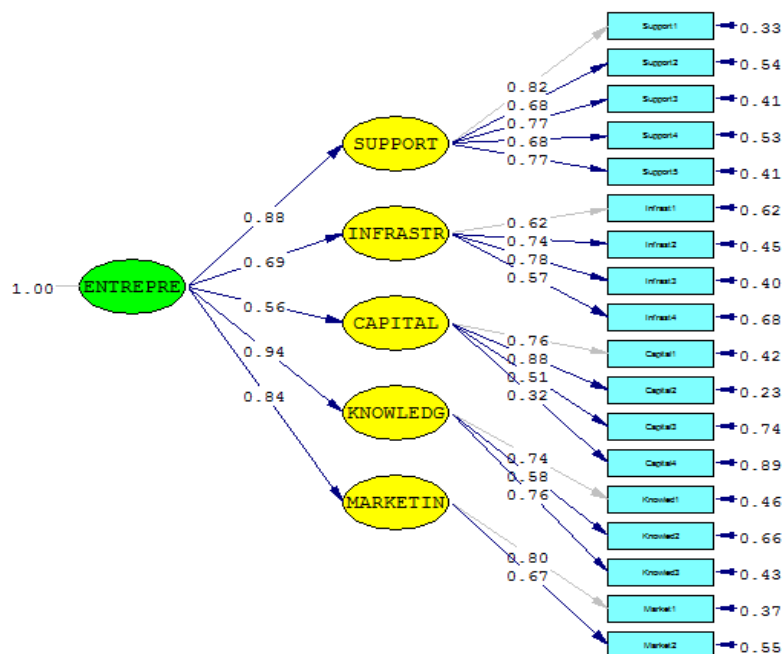
جدول ۶: نتایج میزان انطباق مدل پژوهش با شاخص‌های برازندگی

شاخص	معیار پیشنهاد شده	مقدار گزارش شده
χ^2/df (نسبت کای اسکوتر به درجه آزادی)	≤ 3	۱/۲۵۰
P-Value (سطح معناداری)	$\leq 0/05$	۰/۰۲۸
NFI (شاخص برازندگی هنجار شده)	$\geq 0/90$	۰/۹۲
NNFI (شاخص برازندگی غیر هنجار شده)	$\geq 0/90$	۰/۹۴
CFI (شاخص تطبیقی برازش)	$\geq 0/90$	۰/۹۰

1. Goodness of Fit Index (GFI)
2. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
3. Root Mean Square Residual (RMR)

۰/۹۱	۰/۹۰ ≤	GFI (شاخص نیکویی برازش)
۰/۹۳	۰/۹۰ ≤	AGFI (شاخص نیکویی برازش اصلاح شده)
۰/۰۳۸	≤ ۰/۰۵	RMR (ریشه میانگین باقیمانده‌ها)
۰/۰۴۵	≤ ۰/۱۰	RMSEA (ریشه میانگین مجذور برآورد خطای تقریب)

Source: Research Findings, 2015

Chi-Square=162.47, df=130, P-value=0.02824, RMSEA=0.045

نگاره ۱: مدل تجربی موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی با سهم هریک از عوامل

Source: Research Findings, 2015

با توجه به نتایج جدول ۷ می‌توان اذعان داشت که موانع عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی، موانع زیرساختی - فیزیکی، عدم سرمایه کافی، ضعف دانشی - فنی و ضعف سازمانی در بازاریابی، تا حدود زیادی ابعاد مستقل و مجزای موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی را اندازه‌گیری می‌کنند و این موارد به ترتیب اولویت رتبه اول تا پنجم را در تدوین این موانع به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۷).

جدول ۷: تحلیل عاملی تأییدی ساختار نظری پرسشنامه (موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی)

موانع	گویه‌ها	نماد متغیر مشهود (مخفف) °	بار عاملی استاندارد	مقدار t	آلفای کرونباخ
عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی	عدم حمایت قانونی ۱	SUPPORT 1	۰/۸۲	-	۰/۸۶۷
	عدم حمایت قانونی ۲	SUPPORT 2	۰/۶۸	۷/۷۳	
	عدم حمایت قانونی ۳	SUPPORT 3	۰/۷۷	۸/۹۵	
	عدم حمایت قانونی ۴	SUPPORT 4	۰/۶۸	۷/۷۵	
	عدم حمایت قانونی ۵	SUPPORT 5	۰/۷۷	۹/۰۱	
موانع زیرساختی - فیزیکی	زیرساختی - فیزیکی ۱	INFRASTR 1	۰/۶۲	-	۰/۷۶۷
	زیرساختی - فیزیکی ۲	INFRASTR 2	۰/۷۴	۶/۰۷	
	زیرساختی - فیزیکی ۳	INFRASTR 3	۰/۷۸	۶/۱۹	
	زیرساختی - فیزیکی ۴	INFRASTR 4	۰/۵۷	۵/۰۰	
عدم سرمایه کافی	عدم سرمایه کافی ۱	CAPITAL 1	۰/۷۶	-	۰/۷۲۸
	عدم سرمایه کافی ۲	CAPITAL 2	۰/۸۸	۷/۴۰	

	۵/۲۷	۰/۵۱	CAPITAL 3	عدم سرمایه کافی ۳	
	۳/۳۲	۰/۳۲	CAPITAL 4	عدم سرمایه کافی ۴	
	-	۰/۷۴	KNOWLEDG 1	ضعف دانشی - فنی ۱	ضعف دانشی
۰/۷۲۵	۵/۹۲	۰/۵۸	KNOWLEDG 2	ضعف دانشی - فنی ۲	
	۷/۴۶	۰/۷۶	KNOWLEDG 3	ضعف دانشی - فنی ۳	
	-	۰/۸۰	MARKETIN 1	ضعف در بازاریابی ۱	ضعف بازاریابی در سایر نقاط
۰/۶۸۵	۶/۲۵	۰/۶۷	MARKETIN 2	ضعف در بازاریابی ۲	

*: به دلیل این که در نرم‌افزار LISREL فقط امکان تایپ ۸ کاراکتر موجود است، متغیرهای مشهود و پنهان شکل فوق، به صورت مخفف ذکر گردیدند.

Source: Research Findings, 2015

تحلیل عاملی عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی

به منظور اندازه‌گیری عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی از ۲۴ گویه استفاده شد که به منظور مطالعه ساختارهای عاملی نهفته در بین متغیرهای تبیین کننده عوامل پیش‌برنده و تعیین تأثیر هر یک از عامل‌ها، ابتدا از تحلیل عاملی اکتشافی بهره گرفته شد. محاسبات انجام شده نشان داد که انسجام درونی داده‌ها مناسب بوده و حجم نمونه برای بیان همبستگی بین متغیرهای تحقیق قابل توجه است ($KMO=0/753$)؛ زیرا که مقدار آن بالای $0/70$ است. آماره بارتلت نیز در سطح ۹۹ درصد ($P=0/01$) معنی دار بوده و فرض صفر مبنی بر همسانی ماتریس رد می‌شود و می‌توان عملیات تحلیل عاملی اکتشافی را انجام داد (جدول ۸).

جدول ۸: مقدار KMO، ضریب بارتلت و سطح معنی‌داری

تحلیل عاملی	مقدار KMO	Bartlett's Test of Sphericity	Sig
عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی	۰/۷۵۳	۱۳۸۷/۷۸	۰/۰۰۰

Source: Research Findings, 2015

پس از چرخش عاملی به روش وریماکس، متغیرهای مورد مطالعه در شش عامل دسته‌بندی شدند. مقدار ویژه که در واقع، مجموع مجذورات بارهای عاملی هر عامل است؛ واریانس تبیین شده به وسیله آن عامل را تبیین می‌کند. این مقدار کل واریانس، ریشه مشخصه یا ارزش ویژه عامل است که هر چه قدر ارزش ویژه عاملی زیاد باشد آن عامل واریانس بیشتری را تبیین می‌کند (Pishbin et al., 2012: 502). بر مبنای این مقدار در مطالعه حاضر، شش عامل با مقدار ویژه بالاتر از یک استخراج شده‌اند که سهم هر کدام از این عوامل قبل و پس از چرخش مشخص گردیده است (جدول ۹).

جدول ۹: عوامل پیش‌برنده استخراج شده همراه با مقادیر ویژه واریانس تبیین شده قبل و پس از چرخش

عوامل	قبل از چرخش		پس از چرخش	
	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده
۱	۷/۸۴۹	۳۲/۷۰۵	۴/۲۶۶	۱۷/۷۷۶
۲	۲/۷۹۶	۱۱/۶۴۸	۲/۹۵۲	۱۲/۲۹۸
۳	۲/۲۵۳	۹/۳۸۹	۲/۹۳۰	۱۲/۲۰۹
۴	۱/۵۴۰	۶/۴۱۵	۲/۸۳۲	۱۱/۳۸۵
۵	۱/۳۷۷	۵/۷۳۸	۲/۲۴۸	۹/۳۶۹
۶	۱/۱۱۰	۴/۶۲۵	۱/۷۹۶	۷/۴۸۴

Source: Research Findings, 2015

به‌منظور تحلیل متغیرهای مورد بررسی، به تعیین عوامل پرداخته شده است. در رابطه با اختصاص متغیرها در هر عامل، به بار عاملی متغیر در هر ردیف توجه گردیده است؛ و بدین ترتیب متغیری که مقدار بار عاملی آن در هر عامل بزرگ‌تر از ۰/۵۰ بود به آن عامل اختصاص پیدا کرد (جدول ۱۰). بر این اساس در مجموع، از بین ۲۴ گویه مورد مطالعه در خصوص عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی، دو مورد از گویه‌ها (این دو گویه عبارت بودند از: تقویت همبستگی در بین روستائیان در جهت تمایل به راه‌اندازی کسب و کار و مشارکت افراد در جهت ایجاد کسب و کار روستایی در منطقه)، مقدار بار عاملی آن کمتر از ۰/۵۰ گزارش گردیده بود که از تحلیل حذف گردید. لذا، نتیجه حاصل از تقلیل ۲۲ متغیر شامل شش عامل (پذیرش فناوری‌های مدرن، سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها، عوامل حمایتی، ارائه آموزش‌های لازم، بهبود دانش فنی و تقویت سرمایه اجتماعی) بوده که ۷۰/۵۲۱ درصد از واریانس را تبیین نموده، که نشان از رضایت بخش بودن تحلیل عاملی و متغیرهای مورد بررسی است.

جدول ۱۰: عامل‌های استخراج شده مربوط به هریک از عوامل پیش‌برنده پس از چرخش

پیش‌برنده	گویه‌ها	بار عاملی
پذیرش فناوری‌های مدرن	استفاده از ماشین‌آلات و تجهیزات مدرن در کشاورزی	۰/۷۶۱
	استفاده از سیستم‌های نوین آبیاری (بارانی و تحت فشار)	۰/۸۰۱
	توجه به اهمیت استفاده از بذور اصلاح شده در کشاورزی	۰/۵۸۶
	تجمع روستاهای پراکنده و مشارکت آنان در سرمایه‌گذاری مشترک در سطح روستا	۰/۵۹۸
	دسترسی آسان به مواد و تجهیزات مورد نیاز کشاورزی مدرن	۰/۵۷۳
	تنوع محصولات تولیدی صنایع تبدیلی و تکمیلی در منطقه از نظر کمی و کیفی	۰/۸۰۱
	حاصلخیزی خاک و یکپارچه بودن اراضی کشاورزی در ایجاد تنوع محصولات	۰/۸۰۱
سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها	سهولت دسترسی به وام‌های بانکی بدون وثیقه	۰/۶۳۱
	سهم سرمایه‌گذاری دولت و افراد سرمایه‌گذار در روستا	۰/۷۲۸
	وجود زیرساخت‌های فیزیکی مناسب و کافی (آب، برق، راه و ICT در سطح روستا)	۰/۷۰۲
عوامل حمایتی	تشویق و حمایت کردن از طرح‌های خلاقانه در محیط روستایی	۰/۹۵۰
	دسترسی به اعتبارات و خدمات حمایتی	۰/۹۴۴
	توجه سیاست‌های دولت به کارآفرینی و خود اشتغالی روستایی با تأکید بر صنایع	۰/۹۵۰
ارائه آموزش‌های لازم	برگزاری کلاس‌های آموزشی و مشاوره‌ای در زمینه کسب‌وکار مرتبط با صنایع تبدیلی	۰/۷۸۸
	آموزش در خصوص دانش فنی و مهارت‌های تخصصی در زمینه کارآفرینی روستایی	۰/۸۴۲
بهبود دانش فنی	آموزش ترویجی در آگاهی بخشی روستائیان به صنایع تبدیلی و تکمیلی	۰/۷۷۷
	دسترسی به فناوری‌های جدید و مدرن در زمینه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی	۰/۵۵۰
	دسترسی به مشاوران و متخصصان فنی در زمینه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی	۰/۵۹۳
	مهارت بالا در زمینه استفاده از ابزار آلات و فناوری‌های نوین در زمینه صنایع	۰/۸۲۲
تقویت سرمایه اجتماعی	انتقال و دانش مؤثر نوآوری‌ها از مراکز تحقیقاتی به کسب و کارهای روستایی	۰/۷۳۰
	بالا بردن کارگروهی در میان روستائیان جهت ایجاد صنایع کوچک و متوسط	۰/۷۶۸
	تقویت تشکلهای مردمی در نواحی روستایی و تمایل آن‌ها به راه‌اندازی کسب و کار	۰/۵۳۱

Source: Research Findings, 2015

تحلیل عاملی تأییدی عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی

در این مرحله با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM) و به روش تحلیل عاملی تأییدی، اعتبار عوامل استخراج شده مورد واکاوی قرار گرفتند. نتایج تحلیل عاملی تأییدی انجام شده در نگاره ۲ نشان می‌دهد که نشانگرهای انتخابی جهت اندازه‌گیری متغیر پنهان از دقت لازم برخوردار بوده‌اند؛ زیرا که برای تمام نشانگرها مقدار t از حد

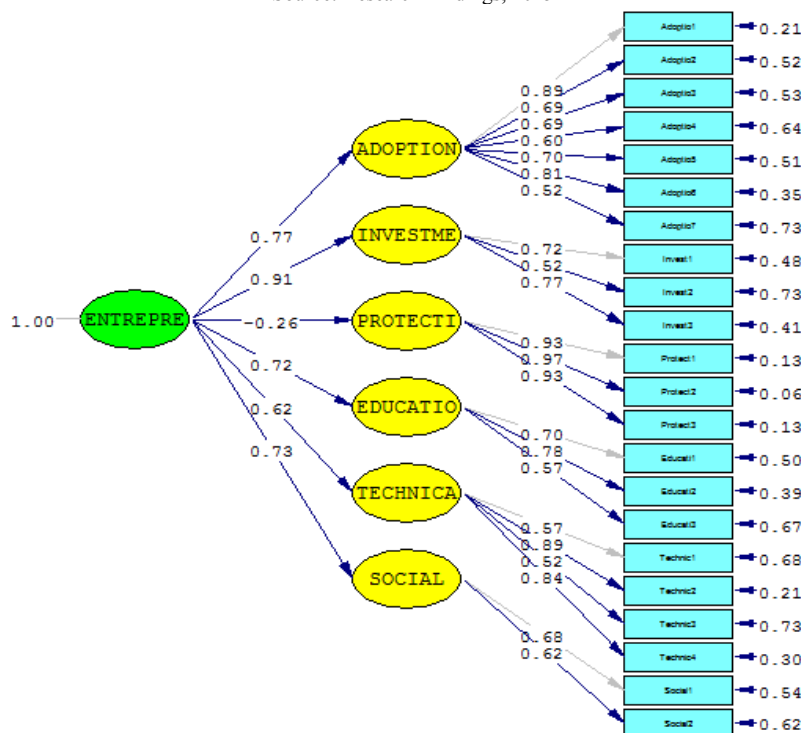
بحرانی ۱/۹۶ بالاتر محاسبه شده و متغیرهای انتخاب شده از دقت لازم برای اندازه‌گیری یا آشکارسازی متغیر پنهان برخوردار بوده است. در نهایت و در گام آخر برای آن‌که بدانیم تا چه حد کل مدل با داده‌های مورد استفاده سازگاری و توافق دارد؛ همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، تمام شاخص‌های گزارش شده دارای مقدار قابل قبول به‌منظور برازش کلی مدل هستند. با توجه به نتایج جدول ۱۲ می‌توان اذعان داشت که سازه‌های پذیرش فناوری‌های مدرن، سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها، عوامل حمایتی، ارائه آموزش‌های لازم، بهبود دانش فنی و تقویت سرمایه اجتماعی، تا حدود زیادی ابعاد مستقل و مجزای سازه‌های پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی را اندازه‌گیری می‌کنند و این موارد به ترتیب اولویت رتبه اول تا ششم را در تدوین این عوامل به خود اختصاص می‌دهند (جدول ۱۲).

جدول ۱۱: نتایج میزان انطباق مدل پژوهش با شاخص‌های برازندگی

شاخص برازش	معیار پیشنهاد شده	مقدار گزارش شده
X^2/df (نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی)	≤ 3	۲/۱۴۰
P-Value (سطح معناداری)	$\leq 0/05$	۰/۰۰۰
NFI (شاخص برازندگی هنجار شده)	$0/90 \leq$	۰/۹۸
NNFI (شاخص برازندگی غیر هنجار شده)	$0/90 \leq$	۰/۹۹
CFI (شاخص تطبیقی برازش)	$0/90 \leq$	۰/۹۳
GFI (شاخص نیکویی برازش)	$0/90 \leq$	۰/۹۴
AGFI (شاخص نیکویی برازش اصلاح شده)	$0/90 \leq$	۰/۹۳
RMR (ریشه میانگین باقیمانده‌ها)	$\leq 0/05$	۰/۰۳۷
RMSEA (ریشه میانگین مجذور برآورد خطای)	$\leq 0/10$	۰/۰۹۰

(تقریب)

Source: Research Findings, 2015

Chi-Square=408.81, df=203, P-value=0.00000, RMSEA=0.090

نگاره ۲: مدل تجربی پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی با سهم هر عامل

Source: Research Findings, 2015

جدول ۱۲: تحلیل عاملی تأییدی ساختار نظری پرسشنامه (عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی)

عوامل پیش‌برنده	گروه‌ها	نماد متغیر مشهود (مخفف)*	بار عاملی استاندارد شده	مقدار t	آقای کروناخ (α)
پذیرش فناوری‌های مدرن	پذیرش فناوری مدرن ۱	ADOPTION 1	۰/۸۹	-	۰/۸۷۹
	پذیرش فناوری مدرن ۲	ADOPTION 2	۰/۶۹	۸/۷۹	
	پذیرش فناوری مدرن ۳	ADOPTION 3	۰/۶۹	۸/۶۲	
	پذیرش فناوری مدرن ۴	ADOPTION 4	۰/۶۰	۷/۱۷	
	پذیرش فناوری مدرن ۵	ADOPTION 5	۰/۷۰	۸/۹۴	
	پذیرش فناوری مدرن ۶	ADOPTION 6	۰/۸۱	۱۱/۰۴	
	پذیرش فناوری مدرن ۷	ADOPTION 7	۰/۵۲	۶/۰۷	
سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها	سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها ۱	INVESTME 1	۰/۷۲	-	۰/۷۱۶
	سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها ۲	INVESTME 2	۰/۵۲	۵/۰۵	
	سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها ۳	INVESTME 3	۰/۷۷	۷/۰۰	
عامل حمایتی	عامل حمایتی ۱	PROTECTI 1	۰/۹۳	-	۰/۹۵۸
	عامل حمایتی ۲	PROTECTI 2	۰/۹۷	۲۲/۷۷	
	عامل حمایتی ۳	PROTECTI 3	۰/۹۳	۱۹/۸۰	
ارتکاب آموزش‌های لازم	آموزش ۱	EDUCATIO 1	۰/۷۰	-	۰/۷۰۸
	آموزش ۲	EDUCATIO 2	۰/۷۸	۶/۴۰	
	آموزش ۳	EDUCATIO 3	۰/۵۷	۵/۳۳	
بهبود دانش فنی	بهبود دانش فنی ۱	TECHNICA 1	۰/۵۷	-	۰/۷۹۴
	بهبود دانش فنی ۲	TECHNICA 2	۰/۸۹	۶/۴۰	
	بهبود دانش فنی ۳	TECHNICA 3	۰/۵۲	۴/۶۴	
	بهبود دانش فنی ۴	TECHNICA 4	۰/۸۴	۶/۳۴	
سرمایه اجتماعی	سرمایه اجتماعی ۱	SOCIAL 1	۰/۶۸	-	۰/۷۱۱
	سرمایه اجتماعی ۲	SOCIAL 2	۰/۶۲	۴/۲۵	

*: به دلیل این که در نرم‌افزار LISREL فقط امکان تایپ ۸ کاراکتر موجود است، متغیرهای مشهود و پنهان شکل فوق، به صورت مخفف ذکر گردیدند.

Source: Research Findings, 2015

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه توسعه روستاها بیش از هر زمان دیگر، با کارآفرینی مرتبط است. در حال حاضر اکثر افراد و مؤسسات فعال در زمینه توسعه روستایی، کارآفرینی را به‌عنوان یک فعالیت و توسعه‌ای استراتژیک می‌دانند که می‌تواند فرآیند توسعه روستایی را تسریع نماید. با در نظر گرفتن اهمیت موضوع، این پژوهش با هدف شناسایی و تحلیل عوامل پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در بخش کامفیروز شهرستان مرودشت انجام پذیرفت. نتایج تحلیل عاملی موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی نشان داد که پنج عامل عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی، موانع زیرساختی - فیزیکی، عدم سرمایه کافی، ضعف دانشی - فنی و ضعف سازمانی در بازاریابی در مجموع توانسته‌اند ۶۸/۲۳ درصد از کل واریانس موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی را تبیین نمایند. بر اساس مشکلات و موانع فراروی به دست آمده در این مطالعه، عدم حمایت قانونی و ارائه تسهیلات دولتی با درصد تبیین ۱۸/۷۱ درصد، در رأس قرار گرفت. بدین منظور، پیشنهاد می‌گردد تا از یک سوی، بانک‌های ارائه دهنده تسهیلات در این حوزه مساعدت‌های لازم و به موقع را به صاحبان صنایع داشته باشند و از سوی دیگر مدیریت سازمان جهاد کشاورزی شهرستان نیز پیگیری جدی در جذب سرمایه در گردش صنایع تبدیلی و تکمیلی را از محل اعتبارات تأمین کنند تا این صنایع بتوانند از مشکلات تولیدی خود کاسته و با رغبت و توان بالاتری اقدام به تولید محصول نمایند.

از دیگر عوامل بازدارنده صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در منطقه مورد مطالعه از دیدگاه پاسخگویان، موانع زیرساختی - فیزیکی با واریانس تبیین شده ۱۴/۱۴ درصد بود. لذا با توجه به نتایج این قسمت از بررسی، پیشنهاد

می‌شود با تخصیص اعتبارات ویژه برای توسعه تأسیسات زیربنایی و خرید وسایل نقلیه مجهز به سردخانه‌ها و سیلوها، همچنین تعدیل سازوکار اجرایی فرآیند واردات تجهیزات مدرن و قطعات یدکی مورد نیاز بنگاه‌های کارآفرین، از جمله مواردی هستند که با توجه به عامل زیرساختی - فیزیکی شناسایی شده، برای توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی پیشنهاد می‌گردد. از دیگر عوامل بازدارنده صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی که در مطالعات متعددی به کرات به آن اشاره شده است، عدم سرمایه کافی است. لذا ضرورت توجه به مؤسسات خصوصی و دولتی مانند بانک‌ها و سرمایه‌گذاری این بخش می‌تواند زمینه‌ساز پایداری اقتصادی منطقه گردد.

بر اساس بخش دیگری از نتایج تحقیق، ضعف دانشی - فنی در حوزه این واحدها، یکی دیگر از عوامل بازدارنده صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی با تأکید بر کارآفرینی روستایی در منطقه مورد مطالعه می‌باشد. در نهایت کمک به تأسیس واحدهای تحقیق و توسعه، حذف مقررات دست و پاگیر و آشنا نمودن مالکان در جهت رفع موانع قانونی و مقرراتی و همچنین نظرخواهی از صاحبان صنایع در تعیین سیاست‌های کشاورزی مرتبط با امور آن‌ها، از مواردی هستند که با توجه به ضعف دانشی - فنی پیشنهاد می‌گردد.

آخرین عامل که به‌عنوان عوامل بازدارنده در صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در این مطالعه به آن پرداخته شده، ضعف سازمانی در بازاریابی این واحدها می‌باشد. بی‌گمان با در نظر گرفتن ماهیت صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی و اشتغال در این بخش از نظر ارتباط نزدیک با محیط و فعالیت کاربردی در روستا، ضعف سازمانی در بازاریابی این صنایع، اثربخشی مناسبی را نخواهد داشت. لذا به منظور رفع موانع سازمانی در بازاریابی و رسیدن به چابکی سازمانی در بازاریابی، پیشنهاد می‌گردد تا با ارائه تدوین چشم‌انداز راهبردی، توانایی فناوری اطلاعات و استفاده از فرصت‌های نوظهور بازار در معرفی محصولات جدید مورد توجه جدی مدیران این بخش و کارگزاری‌های دولتی ذی‌ربط قرار گیرد.

بر اساس بخش دیگری از یافته‌های تحقیق، در بررسی عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی در بخش کامفیروز، شش عامل شناسایی گردید که به ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: پذیرش فناوری‌های مدرن (۱۷/۷۷۶ درصد)، سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها (۱۲/۲۹۸ درصد)، عوامل حمایتی (۱۲/۲۰۹ درصد)، ارائه آموزش‌های لازم (۱۱/۳۸۵ درصد)، بهبود دانش فنی (۹/۳۶۹ درصد) و تقویت سرمایه اجتماعی (۷/۴۸۴ درصد). عوامل مذکور مجموعاً ۷۰/۵۲ درصد از واریانس را تبیین کرده‌اند. بر اساس سازه‌های پیش‌برنده به دست آمده در این مطالعه، پذیرش فناوری‌های مدرن در کشاورزی با درصد تبیین ۱۷/۷۸ درصد، در رأس عوامل قرار گرفت. از این رو می‌توان این چنین بیان داشت که استراتژی توسعه کارآفرینی در بخش کشاورزی بایستی توجه و تمرکز بر توسعه خلاقانه ابعاد مختلف نوآوری در زمینه کشاورزی داشته باشد؛ بدین ترتیب این گونه استنتاج می‌گردد که کارآفرینی در محیط روستایی دارای گستردگی زیادی است ولی به دلیل تسلط بخش کشاورزی در اغلب مناطق روستایی، تأکید عمده بر کارآفرینی در بخش کشاورزی است. لذا با توجه به نتایج این قسمت از بررسی، موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

- منطقه‌بندی فعالیت‌های کشاورزی در تناسب با توان و ظرفیت‌های اکولوژی در منطقه مورد مطالعه؛
- توسعه قابلیت‌های فناوری و ایجاد شرایط بهره‌مندی از جریان‌های مازاد فناوری در کشور و تأکید ویژه بر حوزه‌های دارای توان توسعه‌ای بالا در صنایع جدید؛

- تجمیع اراضی پراکنده از طریق واگذاری زمین به تعاونی‌ها و افراد بومی در منطقه؛
- بالا بردن سطح فناوری در روستاها از طریق تأمین ماشین‌آلات کشاورزی روستائیان به وسیله وام‌های کم بهره و در قالب تعاونی کشاورزی یا روستایی؛

- بهره‌برداری متوازن و مؤثر از منابع طبیعی و حفاظت از تنوع زیستی در راستای توسعه پایدار.
بر اساس بخش دیگری از نتایج تحقیق، سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها در حوزه این واحدها، یکی دیگر از عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی روستایی با تأکید بر صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی در منطقه مورد مطالعه می‌باشد. لذا ضرورت توجه به مؤسسات خصوصی و دولتی مانند بانک‌ها و سرمایه‌گذاری این بخش می‌تواند زمینه‌ساز پایداری اقتصادی منطقه گردد. همچنین در خصوص توسعه زیرساخت‌ها، می‌بایست اقداماتی در جهت تقویت زیرساخت‌های فیزیکی روستاها، تقویت زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی در روستاها و ایجاد مراکز تخصصی حمایت از طرح‌های کارآفرینانه در مناطق روستایی در دستور کار برنامه‌ریزان امر قرار گیرد. همچنین در خصوص عامل حمایتی، با وجود این که فرصت‌های کارآفرینی زیادی در مناطق روستایی وجود دارد، لیکن کارکنان ستادی مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان مرودشت معتقدند که حمایت‌های لازم از روستائیان به‌منظور کارآفرینی صورت نمی‌گیرد. در چنین وضعیتی سازمان‌ها و نهادهای متولی می‌بایست با طراحی برنامه‌های مناسب و عملی و هماهنگ با یکدیگر، به ترغیب روستائیان (به خصوص جوانان) به این گونه فعالیت‌ها اقدام کنند.

نتایج تحلیل عاملی بیانگر این واقعیت است که ارائه آموزش‌های لازم بعد از عوامل حمایتی بیشترین تأثیر و اهمیت را به‌عنوان عامل پیش‌برنده در گرایش روستائیان به کارآفرینی و خود اشتغالی دارد. از این رو، پیشنهاد می‌شود دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در مناطق روستایی در جهت ارتقای عملی روستائیان برگزار شود. تأسیس مراکز مشاوره‌ای کارآفرینی نیز از دیگر اقداماتی است که می‌تواند برای توسعه خود اشتغالی در مناطق روستایی مثمر ثمر باشد. از دیگر عوامل پیش‌برنده توسعه کارآفرینی می‌توان به بهبود دانش فنی روستائیان اشاره کرد. در این زمینه، مطلوب است برنامه‌های آموزشی به‌صورت کاربردی به‌منظور ارتقای فرهنگ کار گروهی بین افراد متمایل به راه‌اندازی کسب و کار در قالب صنایع تبدیلی و تکمیلی، ایجاد و تقویت مهارت نیروی کار توأم با آموزش‌های تخصصی، طراحی و در مناطق روستایی اجراء شود.

آخرین عامل که به‌عنوان عامل تسهیل‌گر توسعه کارآفرینی روستایی در این مطالعه به آن پرداخته شده، تقویت سرمایه اجتماعی روستائیان می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌گردد با آموزش‌های لازم پیرامون مزایای نهادهای مدنی و مردمی و اثرات مثبت در زندگی خود آن‌ها، دانش و آگاهی روستائیان را ارتقاء بخشیده و روستائیان را ترغیب کرد تا دانش و اطلاعات خود را با همدیگر تسهیم کنند و از این طریق به نهادینه شدن فرهنگ کارآفرینی در مناطق روستایی کمک کنند.

در پایان، نتایج در ارتباط با مقایسه سهم عوامل پیش‌برنده و موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه از دیدگاه کارشناسان حکایت از آن دارد، که سهم عوامل پیش‌برنده (با تبیین ۷۰/۵۲۱ درصد) بیش‌تر از موانع فراروی توسعه کارآفرینی روستایی (با تبیین ۶۸/۲۳۳ درصد) بوده است. این مهم، نوید بخش وجود زمینه‌های

مساعدت‌تری برای توسعه کارآفرینی روستایی در محدوده مورد مطالعه است؛ که در صورت تدوین برنامه‌های مناسب و رفع موانع مطرح شده می‌توان به این مهم در منطقه امیدوار بود.

References

- Abdolmaleki, J. & Rashidi, Z. (2012). LISREL in plain language: structural equation modeling, first edition, Tehran, Jame'e Shenasan publication [In Persian].
- Ahmadian, M., Ghambari, Y., Aslani Sangade, B. & Azizi, H. (2013). Identification and analysis of factors effective in underdevelopment of agricultural conversion and complementary industries; Case study: Marvdasht County, Journal of Research and Rural Planning, 4 (1), PP. 125-152 [In Persian].
- Ahmad Pour Dariani, M., Shaikhan., N. & Reza Zadeh, H. (2004). Entrepreneurial experiences in selected countries, published by Amir Kabir, Tehran [In Persian].
- Alimirzaei, E., Asady, A. & Tahmasbi, M. (2012). Development Barriers of Rural Entrepreneurial SMEs In Khuzestan Province; Case Study: Of the Date Complementary Industries, Journal of Entrepreneurship Development, 4 (12), PP. 165-184 [In Persian].
- Amin Aghaee, M. (2006). Factors that Affect the Performance of Small Industries from the Rural Development Experts' Perspective, Journal of Village and Development, 4 (44), PP. 125-146 [In Persian].
- Amirani, M. H. (1997). The establishment of rural industry and its role in the productivity of the agricultural sector", Journal of Jihad, eighteenth year, No. 216-217 [In Persian].
- Azkiya, M. & Imani, A. (2008). Sustainable rural development, Tehran, Etela'at publication [In Persian].
- Chamhuri, S (.1996.) Rural Development in jomo K.S. and Ng. Siew Kiat (eds), Malaysia's Economic Development Experience, kualalumpur: pelanduk publications.
- Chowdhury, M. S. (2007). Overcoming Entrepreneurship Development Constraints: the Case of Bangladesh. Journal of Enterprising Communities: People in the Global Economy, 1 (3), 240-251.
- Esfidani, M. R. & Mohsenin, SH. (2014). LISREL, Ketabe mehraban, Tehran, Iran [In Persian].
- Farahani, H., Rasouliniya, Z. & Asdaghi, Z. (2014). Factors affecting the development of entrepreneurship in rural areas Case Jaber-e Ansar district in the city ABDANAN, Quarterly Space Economy and Rural Development, 3 (9), PP. 1-16 [In Persian].
- Ghadirimasoum, M., Cheraghi, M., Kazemi, N. & Zaree, Z. (2014). Analysis of barriers to entrepreneurship development in rural areas: Bigelow rich district, city of Zanjan, Quarterly Space Economy and Rural Development, 3 (7), PP. 3-17 [In Persian].
- Gurol, Y. & Atsan, N. (2006). Entrepreneurial characteristics amongst University students: Some insights for entrepreneurship education and training in Turkey .Journal of Education and Training, 48 (1), PP. 14-26.
- Habibpour, K. & Safari, R. (2011). A comprehensive guide to the use of SPSS survey research, first edition, Tehran, Motefakeran publication [In Persian].
- Hair, J., Black, C., Babin, J. & Anderson, E. (2010). Multivariate data analysis, New York: Prentice Hall Publisher.
- Hatamifard, S. (2012). Factors Affecting The Low Performance of Food Processing and Complementary Industries: a Case Study, Zanjan Province, Iranian Journal of Agricultural Economics and Development, 42 (2), PP. 413-421 [In Persian].
- Heidari Sarban, V. (2015). Study the Factors Effective on the Success of Rural Entrepreneurs in the Rural Areas of Ardabil Province, Geography And Development Iranian Journal, 13 (38), PP. 151-168 [In Persian].
- Heilig, K., & Gerhard, M. (2002). European Rural Development, International Institute for Applied System Analysis. Luxemburg, Australia.
- Karimi, S. (2014). Rural entrepreneurship: challenges and opportunities, Entrepreneurship in Agriculture, 1 (3), PP. 101-119 [In Persian].
- Kotelnikov, V. (2007). "Small and Medium Enterprises and ICT". Foreword by Kim Hak-Su ,27, 134-152.

- Lee, D. (2001), Diversification of the Rural Economy: A Case Study on Rural Industrialization in the Republic of Korea. Japan Program/ INDES 2001 Conference, Japan.
- Lemmen, C., Louisa, J.M. & Rosman, F. (2012). *Informational and Computational Approaches to Land Consolidation*. FIG Working Week, Knowing to manage the territory, protect the environment, evaluate the heritage, Rome, Italy, 6-10 May 2012.
- Nouri, H. & Nili pour Tabatabae, SH. (2008). Identifying the agricultural status and determining the appropriate agro-industries for the region, *Geographical Research Quarterly*, 39 (9), PP. 161-177 [In Persian].
- Petridou, E., & Glaveli, N. (2008). Rural women entrepreneurship within cooperatives: training support. *Gender in Management: An International Journal*, 23(8), 262-277.
- Pouratashi, M., Movahed Mohammadi, H. & Shabanali Fami, H. (2009). Agricultural Students Learning Styles and its Impact on the Academic Performance, *Iran Agricultural Extension and Education Journal*, 5 (1), PP. 37-46 [In Persian].
- Pishbin, A. R., Irvani, H., Movahed Mohammadi, H., Shabanali Fami, H. & Rezvanfar, A. (2012). An investigation of the Role of Environmental Factors on Entrepreneurial Orientation, Evidences from Iranian Animal Production Cooperatives, *Iranian Journal of Agricultural Economics and Development*, 43 (3), PP.497-509 [In Persian].
- Queiruga, D., Gonzalez-Benito, J. & Spengler, T. (2008). Evaluation of sites for the location of WEEE recycling plants in Spain, *Waste management*. 28 (1), 181-190.
- Rezvani, M. R. (2011). *Rural Development Planning in Iran*, Ghoomes Publishing Company. Ltd, Tehran, Iran [In Persian].
- Rezvani, M. R. & Akbarpour Saraskanroud, M. (2011). Analyzes credit demand function of rural processing industries, case study: eastern Azerbaijan, *Journal of Zonal Planning*, 1 (1), PP. 1-15 [In Persian].
- Saidi Rezvani, A. (1995). Cottage industries and rural youth occupation". *Monthly Jahad*, fifteenth year, No. 175, 22-26 [In Persian].
- Shah Hosseini, A. (2004). *Entrepreneurship*, first edition, Tehran: Yyzh publication [In Persian].
- Shahbazi, E. & Alibeigi, A. (2006). The Required Competencies of Agricultural Graduates for Entering Job Market, *Iran Agricultural Extension and Education Journal*, 2 (1), PP. 15-24 [In Persian].
- Shane, S. Locke, E.A. & Collins, C.J. (2003). Entrepreneurial Motivation. *Human Resource Management Review*, 13 (3), 257-279.
- Tambunan, T. (2009). Women entrepreneurship in Asian developing countries: Their development and main constraints. *Journal of Development and Agricultural Economics*, 1(2), 27-40.
- Wang, Y. (2004). Financing difficulties and structural characteristics of SMEs in China. *China & Economy*, 12 (2), PP. 34-49.
- Zhang, Xh, (1994). Rural -Urban Migration Restriction Capital Mobility and Rural Industrialization in China. *Chinese Economy in Transudation*, 29 (1), PP. 20-26.